

ראובן אשר ברודס.

(נולד כ"ה אלול תרי"א).

אין מטרתי בזה לכתוב את תולדות חיי ברודס ולתאר את כל אשר עבר עליו מיום הולדו ועד היום הזה, ממקרי ימיו ברוסיה, ממלחמותיו בליטא, מצרותיו בתומניה, ממעשיו בגליציה ופעולותיו באוסטריה, כי על הכותב כל אלה לחבר ספר שלם, אשר יכיל בקרבו לא רק פרטי חיי האיש הזה הצריכים למוד בהיותם נאחזים וסבוכים בחיי אנשים גדולים וסופרים רבים אשר בא אתם במגע ומשא ומתן, כי אם גם התפתחות תקופת ההשכלה ברוסיה מימי מלחמת בעלי התקונים בדת ועד היום הזה. חיי ראובן אשר ברודס, שהם בכללם תמונת חיי היהודי הנצחי בועיר אנפין, לא יוכלו להכתב בפני עצמם, והסופר אשר יטפל בהם יהי מכרח להעביר לפני עיניו חלק גדול מספרתו, אשר ברודס הגהו אחד מגדוליה, ולכל אלה צר לנו לעת עתה המקום ב„האשכול“. אנחנו נסתפק כעת לעבור בסקירה רק על פעולותיו הספרתיות והשתדלותו לטובת בני עמו. בדברים אחרים: הפצנו לתאר את ברודס בקיום ושרטוטים בתור סופר ושתדלן לטובת עמו.

בהיות ר"א ברודס בן ארץ ליטא ובהצטינו כבר בילדותו בידעותיו העבריות, התעורר בקרבו עודנו נער החשק הנמרץ לחבר ספרים. הנער בן שמונה שנים יושב על האבנים והוא כותב. לגלות שפוני טמוני קרש, לחפש טריקון מכתבי התנ"ך, לעיל פילא בקופא דמחטא, אלה כל מאווי נפשו. מה יכתוב למען ימשוך עליו עיני כל בני עירו ושמו יהי נשא על שפתיהם? הוא החל לחבר השנות על „פרי מגדים“.

שנת 1868, היא שנתו של מ"ל לילינגבורג. אז נערכה בהוקיד המלחמה נגד הוראים והמעפילים וחצים אחרים נפלו משדה המערכה מבלי משים גם לבית מדרשו של ברודס. רוח חדש החל לנשב בין בני הדור החדש, הידים הצענות אחוז בגלינות, „החלוץ“ ושימו בו את מעיניהם. בוילנא היתה מרקחה קטנה. או בא גם יעקב ספיר, חותן בריל בעל „הלבנון“ לוילנא, למען לאסוף חותמים בעד המה"ע הזה וידע לרכוש לו את הצעירים. בהתודעו אל ברודס הכיר כרנע את כשרונותיו וימריצו לכתוב מאמרים בעבור „הלבנון“. בשנה ההיא עלה ברודס בפעם הראשונה על במת הסופרים, אך ככל צעיר העתיד להיות אמן גדול נגיש גם הוא בתחלה באפלה ולא ידע לאיזה מקצוע יפנה, ויפן אז אל מאמרי החכמה, ויודפס ממנו „מאמר אגרת בקרת על כמה מאמרי תורה וחכמה הנאמרים ב„כבוד לבנון“ שנה זו, אשר משך עליו עיני רבים וכן שלמים. בשנת 1869 נדפסו ממנו מאמרים תלמודים וגם מאמר בקרת תחת השם „ילקוט ראובני“. בשנה הזאת החל גם לערוך פה ושם ב„המלוץ“, ו„הכרמל“ מאמרים פובליציסטים הנוגעים בשאלות הזמן ויחתום תחתיהם את שמו „ראובן אבי"ב“ (ראובן אשר בן יוסף ברודס). רעיו אשר התהלכו אתו ואשר השתוממו לפרי עמו קראוהו אך בשם הזה ולרבים לא נודע בשם אחר.

ראובן, א. ברודס.

בשנה הבאה הגנו רואים אותו כבר בתור סופר במלא מובן המלה, מאמרו בחכמה מופיעים אך במספר קטן ודל, אך לעמת זה ירבו מאמרו הפובליציסטים המוצאים הן בעיני קוראיהם. או כבר העירו שפתו המהורה ורבת-התמונות, סגנונו הפשוט והחד, התולו השנון, הלך הגיונותיו וכל אופן כתיבתו תמוהן בין הסופרים, וברודס היה בן לילה לאהוב הקוראים עברית. אז מצא ברודס את כשרונו. בהמליץ שנת 1870 ראה אור פיליטונו הראשון „שיחה שעשה אחת אחר המות“. הפיליטון הזה מקומו יכירנו בשדה מלהמת התקונים בדת. רב „ישן“ ורב „חדש“ פוגשים זה את זה שעשה אחת אחר המות ויחלו להתוכח ע"ד דעותיהם והישקפותיהם. האחד ימלא פיו שחוק על רעהו וכל אחד הגהו נכון ובטוח, כי אין בכל העולם שוטה גדול מן השני. ספירת ברודס מתחלת להראות. בשנה הזאת נדפס פיליטון גם ב„הכרמל“ תחת השם „סופרי ישראל ברוסיה“, בו יופיע ברודס בתור דורש להסופרים ומטיף להם מלתו מה הזמן דורש מאתם ומה היא חובתם.

מברודס הפובליציסט והכותב פיליטונים יהי לאט לאט מספר.

בשנת 1874 מופיע ספורו הראשון „מסתרי בית צפניה“ ב„השחר“. לא גדול מאד הוא ערך הספור הזה, אך הגהו מראה כבר, כי ציור-תמונות ומעשים הגהו המקום אישר יוכל ברודס להתגדר בו. בהספור הקטן הזה נראה כבר כשרון ברודס בנוגע להקומפוזיציה והסדר הנכון השורר תמיד בספוריו, בעוד אשר מספרים רבים בספרתנו, אישר גם להם היה כשרון מיוחד לספר את כל אשר ראו, נאחזו תמיד בסבך תמונותיהם עד כי נלאו למצוא את הפתח ולא ידעו איך לצאת מן הרשת אשר טמנו להם בעצמם. בשנה הזאת נדפסו ממנו גם מאמרים שונים ב„השחר“.

בשנת 1875 נראה את ברודס בווארשא. שם נדפסה מהכרתו הראשונה, ספורו „מודה ועוזב“, אשר מצא הן גדול בעיני קהל הקוראים. ב„מודה ועוזב“ נדפסה התודעה, כי עתיד המחבר להוציא לאור בקרב הימים רומן גדול מהוי ישראל תחת השם „הדת והחיים“ וכי מחיר „המודה ועוזב“ קרש הוא להרפסת ספרו זה. הרפסת הספור הגדול הזה, שהיה יכול להיות, לו נגמר, הפיראמיד היותר גדול והנכבד בספרתנו, היתה אז בעיני ברודס לא רק הוכה ספרתית כ"א גם הוכה לאמית. בשנה ההיא בא נוטלובר לווארשא, ויעש חוזה את ברודס למען יסע ללובב ויוציא לאור שם את המה"ע „הבוקר אור“. ג"ל הודיע כבר ע"ד המה"ע הזה ב„המניד“, אשר הופיע אז בליק, ובשורתו זאת נתקבלה מאת הקהל בשמחה רבה, וכבר נהרו חותמים רבים אשר נתנו את ידם לנוטלובר. ברודס קבל את ההצעה הזאת ויסע ללובב ויערוך שם שלש שנים רצופות את „הבוקר אור“. מלבד מאמרים רבים מכילים שאלות הזמן, בקרת ספרים, דברי חכמה והערות על התנ"ך נדפסו ממנו בעתון הזה ספורים קטנים ובראשם שני החלקים הראשונים של ספורו הגדול „הדת והחיים“, אשר בו חסין המתבר להראות כבראי מלוטש את דרכי הדור הישן והחדש ולירות גם חצים אחדים בקשרי המלחמה לכבוד התקונים בדת. ל. קנשור כתב אז בקרת גדולה על ספורו של ברודס זה ופזר לו מלא חפנים כבוד ויקר וירוממו כמעט על כל הספורים אשר ראו אור בהספרה העברית עד היום ההוא. בשנת 1879 קבל נוטלובר את הרשיון להוציא את „הבוקר אור“ ברוסיה. מערכת „הבוקר אור“ העתיקה את משכנה לווארשא ואתה

יחד נסע ברודס שמה. שם נשאר כשלושה חדשים עד אשר המריצוהו דינים ודברים שהיו בינו ובין גוטלובר למשוך את ידו ממערכת „הבוקר אור“ ולעזוב את העיר.

או היתה עת צרה גדולה לאחינו בארץ רומניה, אשר נרדפו על צואר מפקדי הממשלה. על ידי הרדיפות האלה התעוררה שאלת היהודים ביתר שאת ועז ואתה החל גם הרוח הלאומי לנשב בארץ הזאת בחוקה. הישוב בארץ ישראל היה משאת נפש רבים וכן שלמים וגם בחוץ לארץ רומניה האירו אחינו פנים להתנועה הזאת. דושיים רבים קמו לרכוש להתנועה הלאומית אוהבים וגואלים, ובכן נראה גם את ברודס ברומניה בשנת 1882. אם אמנם זה היה בעיר בוקרסט, אשר אליה שם פעמיו, בכל זאת עלה בידו לרכוש לו אוהבים ומכבדים, ובכן יחל ברודס בשנה ההיא להוציא לאור בעיר הזאת את עתונו הושרנוני „יהודית“, כלי מבטא התנועה הלאומית בעד העם. נפלא הוא המותו אשר הדפיס המו"ל בראש עתונו הלא הם הדברים: „תדבר עמנו יהודית באזני העם“. „היהודית“ הזאת פעלה הרבה לטובת הרחבת רעיון הישוב ברומניה וביחוד עשו מאמרי ברודס הושרנונים המלאים הנשי קדש לעם ישראל רישם עז על כל קוראיהם, אך בשנת 1884 יצא לאור ברומניה חוקר-הגלות והסופרים העברים לבשו כלי גולה ועזבו את רומניה וברודס בתוכם.

מבוקרסט — ללבוב. להרחיב את התנועה הלאומית בין המון העם ולהשיב את הדור הצעיר אל חיק אמם הזקנה — זאת היא העבודה הקדושה אשר לקח ברודס מן הימים ההם על שכמו ואשר לא הניחה עד היום הזה. בלבוב עלה בפעם הראשונה על הבמה וידבר באזני העם. בתחלה לא עשו דבריו רישם חזק על הנאספים וביחוד שחקו הצעירים לדרשותיו, כי הסכן לא הסכימו לשפתו הושרנונית, אשר תבדל מהשפה המדוברת בארצנו גליציה, אך לאט לאט משך את לבם אחריו עד כי באחרונה היה הוא להם המטיף האחד והמויחד אשר הקשיבו לדבריו ועשו את אונם כאפרכסת לשמוע כל מלה אשר תצא מפיו. במות או פרץ סמולנסקין הודיע טלר ברבים, כי ימלא ברודס את מקום הסופר המת ויוציא לאור בויון תחת „השחר“ את הירחון „היהדות“, אך ברודס לא בא אז וינה. את מיכל וולף עשה ברודס חוה להוציא לאור בלבוב את „העקד ספורים“ ואת יהושע מזה אשר היה אז בלבוב כרת ברודס ברית להוציא לאור את „היהדות“ מדי שבועים. כל עלה היה בן ב' גליונות. די גליונות הופיעו והחמשי היה גם מוכן לדפוס, אך לא הופיע מפני דברים פריטים שהיו בין ברודס ומזה. ב„עקד ספורים“ נדפסו שלשת החלקים הראשונים של „הדת והחיים“ וספרו היותר גדול בערך „שתי הקצוות“.

ב„שתי הקצוות“ מופיע ברודס בתור מספר נפלא, והספור הזה הוא לפי דעתי הראשון הראוי להזכר בבקרת תמה בספרתנו. התמונות הנראות לעינינו הן מעשי ידי אמן, ובצדק העיר אז מבקר הספור ב„רוסחוד“, כי זאת היא הפעם הראשונה אשר הניה ברודס את עטו האניטטרי ויאהזו בשרד האמן המפליא כל עין רואי. המחזות אשר יעביר ברודס לפני עינינו, ביחוד אלה בבתי אחינו המחזיקים בנשנות ומנהגי אבותיהם בעיניהם, הגם למעלה מכל בקרת וכל איש אשר קראם פעם אחת לא ישכחם לנצח. גם הצורה החיצונית של הספור הזה ואופן הערכתו עלו ביד המספר ככל צורתם החיצונית של ציוריו הקטנים, אשר אמנם לא יפלא אם נודיע

בה, כי ברודס לא ייטב לכתוב איזה דבר עד אשר ערך את הכל בראשו ועד כי יראה בעיני רוחו את התבנית והתוכן של ספרו או פיליטוני.

בשנת 1886 מופיעה מחברתו „זקנים עם נערים“ המכילה תמונות וציורים קטנים. בשנת 1886 „הרמון“. בימים האלה הגהו עורך בלבוב גם את הקובץ השנתי „אוצר הספרות“ במשך שלש שנים. המאמר „תבואת השנה“, אשר נחתם תחתיו השם Dr. Sabura יצא מעטו.

בשנת 1891 נמצא את ברודס בעיר קראקא. שם יוציא לאור במשך תשעה ירחים את „הזמן“, מכתב עתי אשר היו לו עתידות גדולות לולא קפדה חיתו בלא עת. במה"ע הזה הופיע ספרו „שירים עתיקים“, אשר לא נגמר, וספרו „מאין לאן“, אשר יצא לאור בגליונות מיוחדים ואשר לא ראה גם כן את סופו. משנת 1895—1893 נראה את ברודס עוד הפעם בלבוב. הגהו מוציא שם לאור את המה"ע הושרגוני „הכרמל“, והוועקער, אשר יצא לאור אחר כן מדי שבוע בשבוע תחת השם „דיישעס וואַכענבלאַטט“. במכה"ע הזה אשר היה כלי מכטא להחברה „ציון“ בלבוב נדפסו מאת ברודס בחתימת האותיות Rir פיליטונים רבים, אשר משכו אליהם את עיני כל הקוראים, כפיליטוני „דאס איינע וואַרט“, „בריעף וועכסעל צווישען פשישלאשטיגן אונד הכרמל“, „אויפן גליטש“ ואחרים רבים, אשר מהם נעתקו לשפות אחרות.

בשנת 1895 ימשך ברודס את ידו ממערכת המה"ע הזה אשר יחדול להופיע, ומן השנה הזאת אפס כל חזון ממנו על שדה הספרה העברית, כי מלבד הפיליטונים הקטנים אשר הוא מדפיס פה ושם, ואשר רובם הגהו מעתיק בעצמו מאלה אשר נדפסו כבר ממנו בשפה הושרגונית לשפת עבר. לא יצא מתחת ידו דבר רב הערך, אשר ראוי לשים אליו לב. כעת הגהו חי בוויין ומקריב את זמנו וכחותיו לטובת הרעיון הציוני, אשר פשט צורה ולבש צורה בימינו אלה. בכל אספה גדולה לא יפקד מקומו בין הדורשים ואל דבריו יחכו כל הצעירים אשר יאהבוהו מאד ויוקירוהו כתלמידו בלבוב, אשר חגגו בשנה הזאת את חג מלאות לו שלשים שנה מיום עלה על במת הספרים ברוב פאר והדר וישלחו לו עם זהב טהור למנחת מזכרת עולם. הצעירים יאהבוהו, כי הגהו חפשי בדעותיו וידע לדבר בדברים חוצנים להבות אש על עם ישראל ועתידותיו. ברודס הגהו גם דרשן נפלא. דרשותיו שהוא דורש בשפת ושרטון או עבר הנגן מבושמות ומלאות חרודים והתולים, וכל מלתא דברחותא שלו יספר האחד לרעהו.

בשכתי לפני שבועים באחד מבתי הקאפע בעיר וויין בהכרת ברודס ובדבריו אתו ע"ד ימיו אשר עברו, אלה ימי המעשה אשר היה כמו שר וגדול בספרתנו, התמלטו מסוי הדברים האלה:

„כעת חיה ואנכי אשוב ואהיה לברודס הזה אשר היה לפני שנים בעת צאת הדת והחיים“, וה„שתי הקצוות“ לאור. אחרש כנשר את נעורי רשמי יודע עוד הפעם בספרתנו העברית! מי יתן!

דוד רומבולום.

וויין, א' סיון, תרנ"ח.